

Ася (скорочено)

Іван Тургенєв

Іван Тургенєв

Ася

Стислий переказ по главах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

I

Мені було тоді років 25. Я тільки що вирвався на волю і поїхав за кордон, щоб подивитись на світ божий. Я був здоровий, молодий, веселий, гроші у мене не переводилися, турботи ще не встигли обсісти. Я мандрував без всякої мети, зупинявся, де мені подобалось, і вирушав негайно далі, тільки-но з'являлося бажання бачити нових людей, бо мене цікавили виключно самі люди. Я ненавидів цікаві пам'ятники, уславлені зібрання. Природа впливала на мене надзвичайно, але я не любив, щоб вона нав'язувалася мені. Зате обличчя, живі людські обличчя, їхні рухи, сміх, – от без чого я обійтись не міг.

Отже, років з 20 тому я проживав у німецькому невеличкому місті З., на лівому березі Рейну. Недавно мене вразила в серце одна молода вдова, з якою я познайомився на водах. Вона надала перевагу червонощокому баварському лейтенанту. Рана мого серця не дуже була глибока, але я вважав, що повинен віддатися на деякий час смуткові й самотності.

У містечку З. я часто ходив дивитися на величну ріку і просиджував цілими годинами на кам'яній лаві, під самотнім величезним ясенем. Між його гіллям виднілася маленька статуя мадонни з майже дитячим обличчям і червоним серцем на грудях, протятим мечами. На протилежному березі розташувалось містечко Л.

Одного разу увечері сидів я на своїй улюбленій лаві й почув музику з містечка Л. Виявилося, що то студенти приїхали з Б. на комерш. Я вирішив подивитися, тому знайшов перевізника й подався на другий бік.

II

Комерш – це особливий урочистий бенкет, на який сходяться студенти одної землі або братства. Майже всі учасники комершу одягаються в здавна встановлений костюм німецьких студентів: венгерки, великі чоботи і маленькі шапочки з околичками певних кольорів. Студенти бенкетують до ранку, п'ють, співають пісень, курять, інколи наймають оркестр.

Такий самий комерш відбувався в м. Л. перед невеликим готелем. Чимало народу дивилося на комерш. Я теж вмішався у натовп глядачів. "Асю, досить з тебе?" – раптом промовив за мною чоловічий голос по-російському. Я швидко озирнувся і побачив

гарного юнака, який держав попід руку дівчину, невисоку на зріст, в солом'яному капелюшку, що закривав усю верхню частину її обличчя. Чоловік представився – Гагін. Він запнувся на мить, а тоді сказав, що дівчина – його сестра.

Ми розговорилися. Я дізнався, що Гагін подорожує і тиждень тому заїхав у містечко Л. Правду сказати, я неохоче знайомився з росіянами за кордоном, яких відразу було видно по самозадоволеному і зневажливому виразу обличчя. Я уникав росіян, але Гагін мені сподобався одразу. У нього було миле, ласкаве обличчя з великими, лагідними очима і м'яким кучерявим волоссям.

Дівчина з першого погляду здалася мені дуже гарненькою. Було щось своє, особливе, в її смуглявому круглому обличчі, з невеликим тонким носом, майже дитячими щічками і чорними, ясними очима. Вона була граціозно збудована, але начебто не зовсім ще розвинена. Вона нітрохи не була схожа на свого брата. Вони жили у самотньому будиночку у винограднику.

Гагін запросив мене, і я пішов до них. Невеликий будиночок стояв вгорі, з обох боків на уступах ріс виноград. Сонце заходило, і був чудовий краєвид. Ася (власне, ім'я її було Анна, але Гагін називав її Асею) подалась у дім і незабаром вернулася разом з хазяйкою. Вони удвох підготували усе для вечері надворі. Я ніколи не бачив такого непосидючого створіння, як Ася. Вона вставала, бігла в дім і прибігала знов, наспівувала півголосом, часто сміялась. Її великі очі дивилися прямо, ясно, сміливо, але часом повіки її злегка мружилися, і тоді погляд її раптом ставав глибоким і ніжним.

Ми сиділи до ночі і говорили. Ася раптом похилила голову, аж кучері їй на очі впали, замовкла й зітхнула, а потім сказала нам, що хоче спати, і пішла в дім; проте я бачив, як вона, не світлячи свічки, довго стояла за неодчиненим вікном. Коли Гагін пішов мене проводити, Ася нас наздогнала. "Ти хіба не спиш?" — спитав її брат; але вона, не відповівши йому й слова, пробігла далі.

Ми знайшли Асю на березі: вона розмовляла з перевізником. Я плигнув у човен і попрощався з новими друзями. Гагін обіцяв навідати мене другого дня. Коли я простяг свою руку до Асі, щоб попрощатися, вона тільки подивилася на мене і похитала головою.

Вдома, лягаючи спати, я зрозумів, що протягом вечора ні разу не згадав про вдову...

III

Наступного дня Гагін прийшов дуже рано. Розмовляючи в саду, я дізнався, що Гагін, будиши людиною заможною, хотів присвятити себе живопису і тільки жалкував про те, що пізно прийшов до розуму і змарнував багато часу. Він запропонував мені піти до нього подивитися на його етюди. Я одразу погодився. Ми не застали Асі. Вона, як сказала нам хазяйка, пішла на "руїну". За дві версти од містечка Л. були рештки феодального замка. Я розглянув роботи Гагіна. Жоден з його етюдів не був закінчений, і малюнки здавалися недбалими і неправильними. Я одверто висловив йому свою думку. "Коли вистачить терпіння, з мене вийде що-небудь, не вистачить, залишуся недоуком з дворян. Ходімо краще Асю шукати", — сказав Гагін.

IV

Дорога до руїни звивалася по схилу вузької лісистій долини; на дні її біг струмок, що зливався з річкою. Незабаром показалася руїна. На самій верховині голої скелі височіла чотирикутна башта. Порослі мохом мури прилягали до башти; де-не-де тулився плющ. Кам'яниста стежка вела до уцілілих воріт. Ми вже підходили до них, коли раптом попереду нас майнула жіноча постать, швидко перебігла по купі уламків і примостилася на виступ муру, просто над проваллям. То була Ася. Гагін насварився на неї пальцем, а я голосно почав докоряти їй за необережність.

Тут сиділа стара жінка, плела панчошу і продавала туристам пиво, пряники й зельтерську воду. Ми розмістились на лавочці й почали пити пиво. Ася все сиділа нерухомо, підігнувши під себе ноги і закутавши голову серпанковим шарфом; я з неприязним почуттям поглядав на неї. Ще напередодні спостеріг я в ній щось напружене, не зовсім природне... "Вона хоче здивувати нас, — думав я, — навіщо це? Що за дитяча витівка?" Ніби вгадавши мої думки, вона раптом кинула на мене бистрий і гострий погляд, засміялася знов, двома стрибками зіскочила з муру і, підійшовши до старенької, попросила в неї склянку води. Цією водою вона поливала квіти на стінах, хоч декуди залазити було небезпечно. "Ви вважаєте, що моя поведінка непристойна, — здавалося, говорило її обличчя, — байдуже: я знаю, ви мною милуєтесь". "Майстерно, Асю, майстерно", — промовив Гагін стиха.

Вона раптом ніби засоромилася, опустила свої довгі вії й скромно сіла коло нас, як винна. Я тут уперше добре роздивився її обличчя, най-мінливіше обличчя, яке я будь-коли бачив. Через якусь мить воно вже все поблідло і набрало зосередженого, майже сумного виразу; навіть риси її мені здалися більшими, суворішими, простішими. Вона вся затихла. Ми обійшли кругом руїни (Ася йшла за нами слідом) і помилувалися краєвидами. Гагін купив ще кухоль пива і, обернувшись до мене, вигукнув з лукавою міною: "За здоров'я дами вашого серця!" "А хіба у нього, — хіба у вас є така дама?" — спитала раптом Ася. "Та в кого ж її нема?" — відказав Гагін. Ася задумалася на мить; її обличчя знов змінилося, знов з'явилася на ньому задирлива, майже зухвала усмішка.

Вертаючись додому, вона ще більше реготала й пустувала. Вдома вона зараз же пішла до себе в кімнату і вийшла аж перед самим обідом, одягнена в кращу свою сукню, старанно зачесана, в рукавичках. За столом вона поводитися дуже поважно. Тільки-но закінчився обід, Ася пішла до фрау Луїзе.

Гагін розповів, що фрау Луїзе – вдова колишнього тутешнього бургомістра, добра, а втім, пуста бабуся. Вона дуже полюбила Асю. Ася страх як любить знайомитися з людьми кола нижчого.

Що більше я пізнавав Гагіна, то сильніше до нього прив'язувався. Я скоро його зрозумів. Це була щиро російська душа, правдива, чесна, проста, але, на жаль, трохи млява, без наполегливості й внутрішнього жару.

Сонце зайшло, і мені вже час було йти додому. Ася все ще не верталась. Гагін пішов проводити мене. Біля будинку фрау Луїзе Гагін покликав Асю. З вікна показалася її голова. Дівчина кинула гілку герані. Гагін віддав її мені, я пішов додому. Вдома я почав

думати... про Асю. Мені згадалося, що Гагін під час розмови натякнув мені на якісь перешкоди, що не дають йому повернутися до Росії. "Та чи справді вона сестра йому?" — вимовив я голосно.

Стислий переказ по главах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

V

Вранці другого дня я знову пішов у Л. Я запевняв себе, що мені хочеться побачитися з Гагіним, але потай мені кортіло подивитися, що буде робити Ася, чи так само вона буде "хімерувати", як напередодні. Я застав обох у вітальні. Ася здалася мені зовсім російською дівчиною, простою дівчиною, мало не покоївкою. Вона шила і майже нічого не говорила. Я дивився на її жовтаве, погасле личко, згадував про вчорашні мрії, і жаль мені було чогось.

Згодом ми з Гагіним пішли, бо він хотів намалювати етюд з натури. Ася не йшла з нами. Ми зайшли в долину. Гагін взявся малювати, а я читав. Та ми не довго це робили, більше говорили.

Вернувшись, ми застали Асю такою ж, як була зранку. Надвечір вона кілька разів не удавано позіхнула й рано пішла до себе. Я сам незабаром попрощався з Гагіним і, вернувшись додому, подумав: "А все ж вона йому не сестра".

VI

Минуло два тижні. Я щодня навідував Гагіних. Ася немов уникала мене, але вже не дозволяла собі нічого з тих пустощів, які так здивували мене в перші два дні нашого знайомства. Вона здавалася потай засмученою або збентеженою; вона й сміялася менше. Я з цікавістю стежив за нею. Вона досить добре говорила по-французьки й по-німецьки; але з усього було видно, що вона з дитинства не була в жіночих руках і виховання одержала чудне, незвичайне. Якось я побачив, як вона читала якийсь французький роман. "Одначе я вашого вибору похвалити не можу", — зауважив я. "Що ж читати! То краще піду пустувати", — і побігла в сад.

Того ж дня увечері я читав Гагіну "Германа і Доротею". Ася спочатку тільки сновигала повз нас, а потім уважно слухала до кінця. Я все більше й більше переконувався, що вона не сестра Гагіну. Він поводився з нею не по-братерському: занадто ласкаво, занадто вибачливо і заразом трохи вимушено.

Чудний випадок підтвердив мої здогади. Одного разу увечері, підходячи до виноградника, де жили Гагіни, я побачив, що хвіртка зачинена. Тож я перебрався через мур і почув, як крізь сльози Ася говорила до Гагіна: "Ні, я нікого не хочу любити, крім тебе, ні, ні, одного тебе я хочу любити – і назавжди". Вона кинулася йому на шию і з судорожними риданнями почала цілувати його і пригортатися до його грудей. Я відразу втік, а на серці в мене було дуже гірко.

VII

Я спав погано і другого ранку подався пішки в гори, де провів 3 дні. Намагався воскресити в собі образ жорстокосердої вдови, але мої намагання були марні. Дома я

знайшов записку від Гагіна. Він дивувався з несподіваності мого вирішення, докоряв мені, чому я не взяв його з собою, і просив прийти до них, тільки-но я вернуся. Я незадоволено прочитав цю записку, але другого ж дня подався в Л.

VIII

Гагін зустрів мене приязно, засипав мене ласкавими докорами; але Ася, наче навмисне, тільки-но побачила мене, зареготала без будь-якої причини і, за своєю звичкою, зараз вибігла. Гагін зніяковів, муркнув їй услід, що вона божевільна, попросив мене вибачити їй. Я вдав, ніби нічого не помітив, і розповів Гагіну подробиці моєї мандрівки. Розмова не клеїлася, раптом Гагін спитав: "Якої ви думки про Асю? Правда ж, вона повинна здаватися вам трохи чудною?" "Так", — відповів я дещо здивовано. Я не сподівався, що він заговорить про неї.

І тоді Гагін розповів її історію. Батько Гагіна був людина дуже добра, розумна, освічена і нещаслива. Він одружився рано, з любові; дружина його, мати Гагіна, померла дуже скоро, коли хлопчикові було 6 місяців. Батько повіз його в село і до 12 років виховував сам. Потім дядько з Петербурга забрав Гагіна, хлопець вступив у юнкерську школу, а з школи перейшов до гвардійського полку. Щороку приїздив Гагін в село на кілька тижнів і рік від року бачив батька чимраз сумнішим і сумнішим, в себе заглибленим, задумливим, аж полохливим. В один з приїздів (Гагіну було понад 20 років) він вперше побачив у домі худеньку, чорнооку дівчину років 10 – Асю. Батько сказав, що вона сирота і що він взяв її годувати. Гагін впродовж наступних 3-4 років не бував вдома, аж отримав звістку, що батько помирає. Син ще застав його живим, і батько попросив сина оберігати сестру Асю. Батько помер, а камердинер Яків розповів, що Ася – дочка батька і колишньої покоївки матері Гагіна – Тетяни. З шанобливих недомовок Якова, Гагін зрозумів, що батько зійшовся з нею через кілька років після смерті матері. Тетяна жила у хаті у заміжньої сестри своєї, скотарки. І Асю не пускала жити з батьком. Аж коли Тетяна померла, Асі тоді було 9 років, дівчинку забрав батько.

Ася досі не може забути тієї хвилини, коли її вперше одягли в шовкову сукню й поцілували в неї ручку. Мати, поки була жива, держала її дуже строго; у батька вона мала повну волю. Ася хотіла примусити цілий світ забути її походження, вона й соромилася своєї матері, і соромилась свого сорому, і пишалася нею.

І от Гагін, 20-літній юнак, опинився з 13-літньою дівчинкою на руках! В перші дні після смерті батька на один звук його голосу її била пропасниця. Але коли вона переконалася, що Гагін справді визнає її за сестру і полюбив її, як сестру, вона палко до нього прив'язалася: у неї жодне почуття не буває наполовину. У Петербурзі Гагін віддав її в один з найкращих пансіонів. Коли їй минуло 17, Гагін вийшов у відставку і поїхав з сестрою за кордон.

Після того, що дізнався, я відчув якусь солодкість в серці: неначе мені тихцем меду туди налили. Мені стало легко після оповідання Гагіна.

VIII

Мені стало дуже жаль Асі; тепер я багато чого зрозумів у ній, що перше збивало мене з пантелику: її внутрішній неспокій, невміння поводитися, бажання похизуватися

– все мені стало зрозуміле. Я зрозумів, чому ця чудна дівчинка мене вабила; не самою тільки напівдикомою красою, її душа мені подобалась.

Ми прогулялися з дівчиною по винограднику. Вона розпитувала мене про гори. Потім вперше згадала про свого батька. "Чому ви сьогодні розсміялися, як тільки побачили мене?" — спитав я. "Сама не знаю. Інколи мені хочеться плакати, а я сміюся. Ви не повинні судити мене... по тому, що я роблю", — говорила Ася. До нас долинули уривчасті одноманітні звуки: юрба богомольців тяглася вниз по дорозі з хрестами й корогвами і співала... Ася сказала, що хотіла б піти з ними, піти куди-небудь далеко, на молитву, на тяжкий подвиг, а то дні йдуть, життя спливе, а що ми зробили?

"Скажіть, — заговорила Ася по недовгій мовчанці, — вам дуже подобалася та дама... Ви пам'ятаєте, брат пив за її здоров'я в руїні, на другий день нашого знайомства?" Я засміявся і сказав, що мені ніхто не подобається. Ми милувалися краєвидом, і Ася сказала: "Коли б ми з вами були птахи – як би ми знялися вгору, як би полинули... Так би і потонули у цій синяві... Але ми не птахи..." "А крила можуть у нас вирости", — одказав я. "Є почуття, які підіймають нас від землі. Не турбуйтеся, у вас будуть крила", — продовжував я говорити.

Ми пішли додому, там Ася попросила брати заграли. Ми вальсували в тісній кімнаті під солодкі звуки Лайнера. Довго потім рука моя відчувала дотик її ніжності, довго вчувався мені її прискорений, близький подих, довго ввижались мені темні, непорушні, майже заплющені очі на блідому, але пожвавленому обличчі, різко обвіяному кучерями.

Стислий переказ по главах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

X

Весь цей день минув якнайкраще. Ми веселилися, як діти. Ася була дуже мила й проста. Гагін радів, дивлячись на неї. Я пішов пізно. В'їхавши на середину Рейну, я попросив перевізника пустити човен за водою. Соловей заспівав на березі і заразив мене солодкою отрутою своїх звуків. Сльози закипали в мене на очах, але то не були сльози безпредметного захвату. Що я почував, було не те невиразне, ще недавно зазнане відчуття всеосяжних бажань, коли душа ширшає, звучить, коли їй здається, що вона все розуміє і все любить... Ні! в мені зайнялася жадоба щастя. Я ще не смів назвати його на ім'я.

XI

Ідучи другого дня до Гагіних, я не питав себе, чи закоханий я в Асю; але я багато думав про неї, її доля мене цікавила, я радів з нашого несподіваного зближення. Я відчував, що тільки від учорашнього дня я пізнав її; доти вона цуралася мене.

Ася почервоніла, коли я увійшов до кімнати; я помітив, що вона знов причепурилась, але вираз її обличчя не пасував до її вбрання: воно було сумне. А я прийшов такий веселий! Мені здалося навіть, що вона, за своїм звичаєм, зібралася була тікати, але перемогла себе – і лишилася. Гагін стояв, весь розкуйовджений і вимазаний

фарбами, перед натягненим полотном. Я не хотів заважати йому і сів коло Асі. Повагом звернулися до мене її темні очі. Дівчина сказала, що недобре спала, цілу ніч думала. Думала про те, чому це ніхто не може знати, що з ним буде; а іноді й бачиш біду – та врятуватися не можна; і чому ніколи не можна сказати усієї правди? "Я сама не знаю часом, що у мене в голові. Я іноді самої себе боюся, їй-богу", — говорила Ася. "Скажіть мені, що я повинна читати? скажіть, що я повинна робити? Я все робитиму, що ви мені скажете", — додала вона, з невинною довірливістю звернувшись до мене. Я не одразу знайшов, що сказати їй. "Адже вам не буде нудно зо мною?" "Даруйте", — почав я. "Ну, спасибі! — одказала Ася, — а я думала, що вам нудно буде". І її маленька гаряча ручка міцно стиснула мою.

XII

Згодом вона питала, чи мені було б жаль, якби вона померла. Ася лишилася сумною й заклопотаною до самого вечора. Щось діялося в ній, чого я не розумів, її погляд часто зупинявся на мені; серце моє тихо стискалося під цим загадковим поглядом. Вона здавалася спокійною – а мені, дивлячись на неї, весь час хотілося сказати їй, щоб вона не хвилювалась. Я милувався нею, а їй чомусь уявлялося, що я не в настрої. "Послухайте, — сказала вона мені незадовго до прощання, — мене мучить думка, що ви мене вважаєте легковажною... Ви відтепер завжди вірте тому, що я вам казатиму, тільки й ви будьте зо мною одверті; а я вам завжди казатиму правду, слово честі". "Крила в мене вирости, та летіти нікуди", — сказала згодом Ася.

"Невже вона мене кохає?" — думав я, підходячи до Рейну, що швидко котив темні хвили.

XIII

"Невже вона мене кохає?" — питав я себе другого дня, щойно прокинувшись. Я не хотів заглядати в самого себе. Я почував, що її образ запав мені в душу і що я його не скоро позбудуся. Я пішов у Л. і лишився там на цілий день; але Асю бачив тільки мигцем. Вона нездужала: їй голова боліла. Вона зійшла вниз на хвилинку, з пов'язаним лобом, бліда, худенька, з майже заплющеними очима. Я довго не хотів іти додому і вернувся пізно, не побачивши її більше.

Ранок другого дня минув у якомусь півсні свідомості. До мене прийшов якийсь хлопчик і передав записку від фрейлейн Annette. "Мені неодмінно треба вас бачити, приходьте сьогодні о четвертій годині до кам'яної каплиці на дорозі біля руїни. Я зробила сьогодні велику необережність... Прийдіть, бога ради, ви про все довідаєтеся...", — писала Ася.

XIV

Я прийшов до себе в кімнату, сів і задумався. Не було ще навіть дванадцятої. До мене прийшов Гагін. Обличчя його було похмуре. Він, здавалося, був дуже схвилюваний. Він сказав, що Ася закохана у мене. Я весь здригнувся й підвівся... "...вона не вміє говорити неправди і довіряє мені. Ах, що за душа в цієї дівчинки... але вона себе занапастить, неодмінно", — говорив Гагін. Він розповів, що вчора вона майже цілий день пролежала, нічого не їла, а втім, не скаржилася... Вона ніколи не

скаржитися. Надвечір мала невеликий жар, голова в неї палала, зуби цокотіли. Вона благала брата їхати звідси якомога швидше, коли він хоче, щоб вона лишилася жива... Крізь її ридання Гагін і почув, що вона мене кохає. Тому вона й плакала кілька днів тому, коли запевняла брата, що, крім нього, нікого любити не хоче. Вона уявляє, що я її зневажаю, а брата питала, чи він не розказав мені її історію.

Гагін казав, що наважився поговорити зі мною. Він навіть зараз може виїхати, але йому спала одна думка. "Може... хто знає? — вам сестра моя подобається? Коли так, з якої речі я буду її відвозити? От я і зважився, відкинувши геть усякий сором... До того ж я сам дещо помітив... Я зважився... довідатися від вас... — бідний Гагін зникнув. — Вибачте мені, будь ласка, — додав він, — я не звик до таких прикрих пригод". Я взяв його за руку. "Ви хочете знати, — промовив я твердим голосом, — чи подобається мені ваша сестра? Так, вона мені подобається".

"Але, адже ви не одружитесь з нею?" — питав Гагін. "Як ви хочете, щоб я відповів на таке запитання? Поміркуйте самі, чи можу я тепер..." — сказав я.

Гагін питав, що робити: "З вогнем жартувати не можна. Ви не знаєте Асі; вона може занедужати, утекти, побачення вам призначити... Інша уміла б усе потаїти і виждати — але не вона. З нею це вперше, — от що зле!" Тоді я признався про записку. Гагін не розумів: сестра хоче виїхати, але пише записку. Я заспокоїв його, і ми почали розмовляти спокійно, по можливості, про те, що нам слід було зробити. Ось на чому ми зупинились нарешті: щоб запобігти лихові, я повинен був іти на побачення і чесно порозумітися з Асею.

Коли Гагін пішов, я подумав: "Одружитися з сімнадцятилітньою дівчинкою, з її вдачею, як це можна!"

В умовлену годину переправився я через Рейн, але мене зустрів хлопчик і дав записку. Ася повідомляла мене про зміну місця нашого побачення. Я мав прийти через півтори години в дім фрау Луїзе. Повернутися додому було ніколи, я не хотів блукати по вулицях. За міським муром був маленький сад з покрівлею для кеглів і столами для любителів пива. Я увійшов туди. Гарненька служниця з заплаканими очима принесла мені кухню пива. Ганхен була дуже засмучена, бо жених її пішов у солдати.

Ввечері я пішов у будинок фрау Луїзе. Стара повела мене на 3 поверх. Вона показала мені на маленькі двері. Судорожним рухом руки відчинив я їх і зачинив за собою.

Стислий переказ по главах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

XVI

У невеличкій кімнатці, куди я увійшов, було досить темно, і я не одразу побачив Асю. Закутана в довгу шаль, вона сиділа на стільці біля вікна, відвернувши і майже сховавши голову. "Анно Миколаївно", — сказав я. Я схопив її руку, вона була холодна і лежала як мертва на моїй долоні. Запала мовчанка. Її очі благали, довірялись, питали, віддавалися... Я не міг опиратися їх чарам. Я відчув на моєму волоссі доторк кволої

руки. Я підвів голову і побачив її обличчя. Як воно раптом змінилося! Вираз страху зник з нього, погляд одійшов кудись далеко і вабив мене за собою, уста злегка розкрилися, лоб зблід, як мармур, і кучері відсунулися назад. Я забув усе, я потягнув її до себе, шаль покотилася з пліч, і голова її тихо лягла на мої груди, лягла під мої гарячі уста... "Ваша..." — прошепотіла вона ледве чутно. Уже руки мої обвивалися круг її стану... Але раптом спогад про Гагіна, як блискавка, мене освітив.

Я сказав, що розповів про зустріч Гагіну. "І в цьому тільки ви винні, тільки ви" — жорстоко говорив я, питаючи, навіщо призналася брату, що я їй подобаюся. Я говорив, що тепер уже кінець, що нам треба розлучитися. Я сам ходив і говорив як у пропасниці. Поки я говорив, Ася чимраз більше й більше нахилилася вперед — і раптом упала на коліна, зронила голову на руки й заридала. Я підбіг до неї, пробував підняти її, але вона мені не корилася.

Я знову взяв її за руку... Але, на величезний мій подив, вона раптом схопилася, швидко, як блискавка, кинулася до дверей і зникла. Коли через кілька хвилин фрау Луїзе увійшла до кімнати, я все ще стояв на самій середині її, таки справді наче громом вражений.

Я вибрався з міста й подався просто в поле. Люта досада гризла мене. Я засипав себе докорами. Як я міг не зрозуміти причини, що примусила Асю перемінити місце нашого побачення, як не оцінити, чого їй варто було прийти до цієї старої, як я не втримав її! На самоті з нею, в тій глухій, ледве освітленій кімнаті, у мене вистачило сили, вистачило одваги відштовхнути її од себе, навіть докоряти їй... А тепер її образ мене переслідував, я просив у неї пробачення. "Ваша..." — чувся мені її шепіт. Хіба я справді хотів такого кінця? Хіба я можу з нею розлучитися? Я пішов до Гагіна.

XVIII

Гагін сказав, що сестра не повернулася додому. Ми увійшли в дім і сіли один коло одного. Ми мовчали. Нам дуже ніяково було обом. Ми безперестанку оглядалися, позирали на двері, прислухалися. Нарешті, Гагін сказав, що треба шукати сестру. Ми розійшлися у пошуках Асі.

XIX

Я кинувся в місто. Швидко обійшов всі вулиці, заглянув скрізь, навіть у вікна фрау Луїзе, вернувся до Рейну і побіг берегом... Асі ніде не було видно. Я почував каяття, жаль найпекучіший, любов — так! — найніжнішу любов. Я ламав руки, я кликав Асю посеред нічної темряви; я повторював сто разів, що я її люблю, я клявся ніколи з нею не розлучатися...

Щось біле майнуло раптом на самому березі ріки. Я знав те місце: там, над могилою людини, що втопилася років з сімдесят тому, стояв до половини врослий у землю кам'яний хрест з старовинним написом. Серце в мені завмерло... Я підбіг до хреста: біла постать зникла. Я крикнув: "Асю!" Дикий голос злякав мене самого, але ніхто не озвався...

XX

Я пішов до Гагіна. Вікно у Асі світилося. Я постукав у двері. Неосвітлене віконце на

першому поверсі обережно відчинилося, і показалася голова Гагіна. Він сказав, що сестра прийшла і попросився. "До завтра, — промовив я, — завтра все буде вирішено". "Прощайте", — повторив Гагін. Вікно зачинилося.

Я мало не постукав був у вікно. Я хотів тоді ж сказати Гагіну, що я прошу руки його сестри. Але таке сватання в таку пору... Я вирішив зробити усе завтра.

XXI

Коли другого дня вранці я підходив до знайомого будиночка, мене вразила одна обставина: всі вікна в ньому були відчинені, і двері теж були відчинені. Виявилося, що Гагін виїхав, не сказавши куди. Він лишив мені листа, у якому просив не гніватися за несподіваний від'їзд. Він не знаходив іншого виходу з становища, яке могло стати тяжким і небезпечним. В кінці листа він висловлював жаль з приводу того, що наше знайомство так швидко припинилося, бажав мені щастя, благав не старатися їх розшукувати.

Одна думка в мені зайнялася: знайти їх, знайти, хоч би там що. Прийняти цей удар, примиритися з таким кінцем було неможливо. Я дізнався у хазяйки, що вони о шостій годині ранку сіли на пароплав і попливли вниз по Рейну. Я подався в контору: там мені сказали, що вони взяли квитки до Кельна. Я пішов додому, щоб зараз спакуватися і попливти услід за ними. Мені довелося йти повз фрау Луїзе... Раптом я чую: мене кличе хтось. Вона дала мені записку від Асі: "Прощайте, ми не побачимося більше. Не з гордості я виїжджаю – ні, мені не можна інакше. Вчора, коли я плакала перед вами, якби ви мені сказали одне слово, одне тільки слово – я б лишилася. Ви його не сказали. Видно, так краще... Прощайте назавжди!"

Одне слово... Це слово... я не сказав їй, що я люблю її...

Того ж дня я поплив у Кельн. Пам'ятаю, пароплав уже відчаливав, і я побачив Ганхен. Вона сиділа коло берега, на лаві. Молодий гарний хлопець стояв поруч неї і, сміючись, розказував їй щось; а на другому боці Рейну маленька моя мадонна так само сумно, як завжди, виглядала з темної зелені старого ясена.

XXII

У Кельні я напав на слід Гагіних; я дізнався, що вони поїхали в Лондон; я пустився вслід за ними; але в Лондоні всі мої розшуки були марні. Я довго не хотів угамуватися, довго упирався, але я мусив відмовитися, нарешті, від надії наздогнати їх.

І я не побачив більше Асі. Глухі чутки доходили до мене про нього, але вона назавжди для мене зникла. Я навіть не знаю, чи жива вона. Ася лишилася в моїй пам'яті тою самою дівчинкою, якою я знав її в найкращий час мого життя, якою я її бачив востаннє, схиленою на спинку низького дерев'яного стільця.

А втім, я повинен признатися, що я не дуже довго сумував за нею. Я знав інших жінок, але почуття, яке збудила в мені Ася, те жагуче, ніжне, глибоке почуття, вже не повторилося. Засуджений на самотність безродного бурлаки, доживаю я нудні роки; але я зберігаю, як святощі, її записочки і висохлу квітку герані, ту саму квітку, яку вона мені колись кинула з вікна.

*Стислий переказ по главах, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*